

På Nejonögonfiske i Älfkarlebyfallet.

Några reseintryck upptecknade
för Idun af Jonas Brag.

SJUMANNALAGET REDO TILL TINORNAS UPPTAGANDE. HJ. PETERSON, GEFLE, FOTO.

VÄNTANDE PÅ SMÖRGÅSBORDET, sitter jag på verandan till det så utomordentligt härligt belägna, för öfrigt i alla afseenden förträffliga Älfkarleby Turisthotell. Här rusar den dånande Dalälven fram från tre håll. Midt emot mig kokar det berömda, 16 meter höga Storfallet, till höger det knappast mindre majestätiska Mellanfallet, och alldeles intill där jag sitter forsar den Laxön täckt inramande

Kungsådran fram, alla tre inför mina ögon förenande sig till en ursinnigt sjudande strömfåra, som med väldigt dån störtar genom Karl XIII:s bro — detta af trä uteslutande uppförda mästerverk, som nu i snart jämnt 100 år på ett öfverlägset sätt trotsat Dalälvens anstormande vattenmassor. Brons föregångare höll sig endast i sju år. Alltså plats för jubileum!

Septembersolen står hög och glänsande på himlen. Hur underbart skimra icke i den klara luften fallens

yrande vattenkaskader, och det lätta skummet bäres af vinden likt gnistrande diamantslöjor in öfver den mörka, högtidliga granskogen!

Men alldeles intill mig, i den förtjusande restaurantparken, möta mina ögon en fullständig

profkarta på de sydligare provinsernas trädflora: kastanj, lind, ask, lönn, alm, hassel, ek — några af de allra sista själsädda utposterna för dessa trädslag norrut. På denna oförligenliga plats sammanflyta två alldeles skilda naturen.

Det veka, sköna Mellansverige dör med vederbörlig glans, medan samtidigt den mäktiga Norrlandsnaturen med stor pose introduceras.

Smörgåsbordet har kommit och med det värden på stället, hvilken befinner vara en gammal bekant: den på sin tid åtskilligt kände Ober-Ober på Hôtel Kronprinsen i Stockholm A. Köhler. Han har en assiätt i handen samt utbrister, skinnande och leende för tre:

— Här ska' jag ha den äran att bjuda på riktigt fina nejonögon! Se laxfisket är slut för i år, men nejonögonfisket har högsåsong just nu, och det är egentligen mycket märkvärdigare, eftersom

TRE JÄNTOR PÅ EN STEN I ÄLFKARLEBYFALLET.

de riktiga nejonögonen blott finnas här. Var så god och håll till godo! Jag äter nejonögon morgon, middag och kväll. Dem blir man aldrig trött på.

Utan att precis vilja underskrifva detta påstående, lät jag mig likvisst anrättningarne väl smaka samt fick under tiden af den språksamme källarmästaren till lifs en hel del saker, ägnade att ingifva all nödig respekt för nejonögonen.

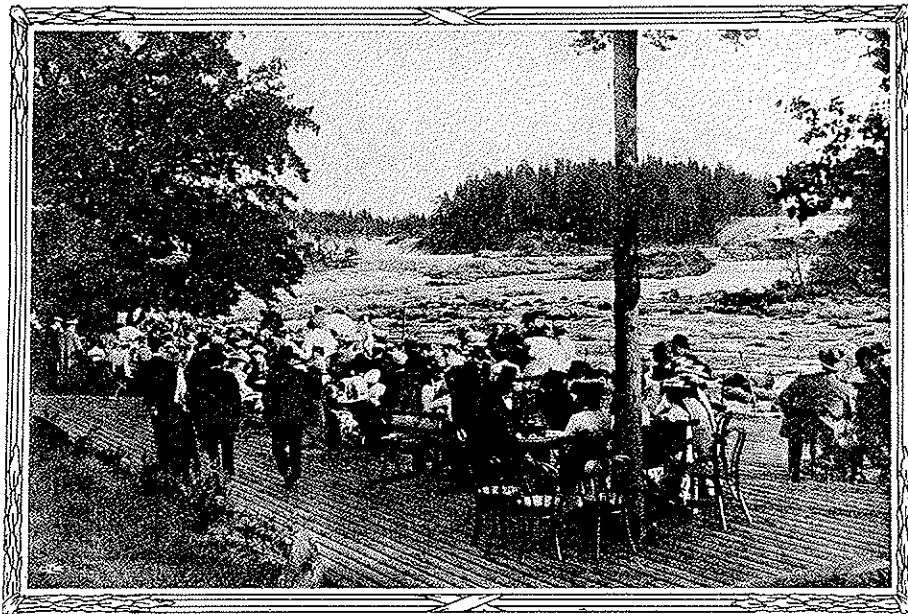
— Men, afbröt jag, pekande mot fallen, hvad säger ni om att en sådan kolossal mängd kraft rinner bort till ingen nytta, ty den lilla husbehofvsåg, som klamrar sig fast vid stranden af Storfallet, verkar ju enbart parodi?

— Parodi! Parodi! *Gott im Himmel*, ja, det vore i sanning parodi, mycket mer, ett *helgerån* säger jag, att förstöra dessa naturscenerier; jag vet nog, att det skall ske, ty staten äger fallen. När dess montörer komma hit, då är det slut här. Det är en skandal att förstöra Älfkarlebyfallen! Den enda trösten är att det kanske inte kommer att ske så snart. Tröst för ett tigerhjärta!

Stor gest!

Vårt samtal återknöt sig emellertid till utgångspunkten — nejonögonen. Se, det begaf sig, allt den gode källarmästaren hade ytterligare ett skäl, utom det kulinariska, att hålla på jem. Ack, han hoppades ganska mycket af dem; de skulle kanske, för en tid åtminstone, rädda Älfkarlebyfallen. Hur skulle då ett sådant underverk ske? Jo, saken är den äft rätten till nejonögonfiske sedan urminnes tid är, utom vid Söderfors bruk och Älfkarleby prästgård, fästad vid ett antal hemmanslotter; och det är att förutse att åtskilliga svårigheter skola möta, när staten skall göra upp med dessa fiskerättsinnehafvare. I goda år kan en sådan hemmansägare på nejonögonfisket göra sig inemot 1,000 kr., hvadan det nog ofta blir sans verkliga hufvudnäring.

Bud har kommit, att det sjuannalag, som fiskar gemensamt här på älfvens västra strand, har anländt. Vi skynda ned för att få vara med och finna arbetet redan i full gång, såsom vår bild utvisar. De sju männen äro redan

SÖNDAGSLIF I ÄLFPARKEN VID ÄLFKARLEBY TURISTHOTELL. HJ. PETERSON, GEFLE, FOTO.

ute på "Bocken", en primitiv, efter urgamla principer konstruerad ställning, mot hvilken de utmed bergväggen nedlagda, af stora stenar kvarhållna tinorna stödjäs. Nejonögonen fiskas nämligen, liksom ålen, medels tinor. De dumma fiskarna promenera rakt in genom den i detta fall mycket trånga öppningen och låta så utan vidare fånga sig, fastän det är fri passage strax bredvid. Sedan tinorna tömts, hvilket sker ett par gånger i veckan, utläggas de ånyo; och på sådant sätt fortgår detta fiske i juli — i mars. Vintertid kan det vara mycket besvärligt, enär det oupphörligt äfven för fångstmannen är nödvändigt att göra intim bekantskap med det våta elementet. I mycket kritiska fall har han, liksom plåtslagaren på stockholmstaken, en räddningslina om lifvet, ty en kullerbytta ut i forsen är gifvelvis icke att leka med.

Vårt sjuannalag utlade omkring 50 tinor. Då fisket står i högsta flor, torde inalles af älfkarlebymän utläggas ett half tusental.

Efter tinornas tömning delas fångsten — den räknas i s. k. bast, ett bast = 24 st. —, och hvar och en vandrar hem med sin sprattlande börda för att bereda den till försäljning. Med nejonögon är den egendomligheten att de icke säljas i färskt tillstånd. Men det är ingen gemensam beredning eller försäljning utan hvar och en sköter om sin anpart, precis som det tillgått i fars, farfars o. s. v. tid.

Det hvilat öfver detta fiske, liksom öfver mycket annat i denna trakt, en utpräglad gammaldags stämning. Men äfven det nya låter höra af sig. Därför ha industrien och kommunikationerna dragit försorg. Äfven inom människolifvet mötas i denna intressanta bygd två skilda naturer. Här sitter bonden ännu till vänster på kuskbocken och kör samt nickar gemytligt åt främlingen på landsvägen, men arbetaren rusar käck och själfmedveten fram å bicykel. Öfverhufvud taget torde detta senare fortskaffningsmedel icke någonstädes flitigare befara svensk landsväg än just i Älfkarleby. Jag har till och med varit i tillfälle se arbetarhustrun fara ned till älfven för att tvätta — på bicykel. Nå hvarför inte? —

Jag förmodar, att det åtminstone skall intressera Iduns många läsarinor att erfara något om nejonögons beredning. Det torde inga-

lunda vara allmänt känd sak, liksom denna fiskart säkerligen icke är af den konsumerande allmänheten efter förtjänst uppskattad.

Sedan nejonögonen vederbörligen saltbehandlats i och för slemaflägsning, stekas eller rökas de af fångstmannens

hustru. I dessa två former utsändas de i marknaden, men äro ännu icke färdiga till förtäring. Den kompletterande proceduren åligger konsumenten. *Stekta* nejonögon styckas lämpligen i tre å fyra delar, hvarefter de behandlas precis som sill, afsedd för inläggning. De kräva minst en veckas ättikbehandling

(gärna längre) samt bli sedan en odisputabel delikatess för smörgåsbordet.

Många connoiseurer föredraga emellertid de *rökta* nejonögonen — jag kan icke dela deras smak. Dessa — nejonögonen — måste, innan de serveras, lätt bräckas å halster (icke på några villkor *stekas*), hvarvid det gäller att omsorgsfullt tillse att värmen från glöden får träffa fisken från alla sidor. Med andra ord: man måste vända på den!

Det vore stor orätt att i detta sammanhang förgäta gubben Malmgren i Nybo, nestor bland representanterna för den inom trakten sedan hedenhös traditionella fabrikationen af nejonögon-tinor. Vi gjorde ett besök hos den gamle och funno honom sådan han ses på vår bild sysselsatt med att fläta nya granrötter kring en gammal tinas furuspadar. Han är nu snart 80 år samt har ett helt lif igenom stått och gjort tinor. Med berättigad stolthet kunde han tala om, huru hans enkla men gedigna fabrikat tilldragit sig uppmärksamhet å fiskerieställningen i Marstrand.

— Jag tror, utropar gubben plötsligt, att älfven stiger. Den hörs högre!

Dänet från fallen, ja, det är den röda tråd, som genomspinner allt häruppe. Det hör man, när man sig nedlägger och uppstår, vid arbetet, vid måltiden, vid hvilat — utan återvändo; det är ett aldrig sinande, evigt brusande ackompanjemang till lifvet i helg och söcken vid Älfkarleby.

Fångsten delas. Till vänster Kari XIII:s bro.

Gubben Malmgren sysslande med sina tinor.

På resor,

vid fotvandringar, vid vistelse i skog och mark med flera alla, som lärt känna äf. Doktor P. Håkansson's fabrikat Salubrin, ätsamma såsom medel mot **dumma fötter, insektsstygga m. fl. yttre skador** och såsom det bästa toalettmiddel till **hudens, hårets och händernas vård**. Salubrin tillhandahålles i Parfym-, Speceri- och Färgaffärer. Parfylvägar hos Geijer & Co. Stockholm.

IDUNS MODELLKATALOG

Oumbärlig för alla sömmerakor och för alla hem. Fyra rikhaltiga sönghäften årligen. Kolorerad omslag. Prenumerationspris 2.50 för helt år — 60 Brp pr häfte.